

Mikä ei tule yhdessä jaettavaksi, jää jonkun kannettavaksi

Vieraantuminen kolmen isän kokemana

Jaana Lietzén

Kandidaatintutkielma

Kulttuurien tutkimuksen tutkinto-ohjelma, etnologia

Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos

Humanistinen tiedekunta

Turun yliopisto

Tammikuu 2025

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu

Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

Kulttuurien tutkimuksen tutkinto-ohjelma, etnologia

Jaana Lietzén

Mikä ei tule yhdessä jaettavaksi, jää jonkun kannettavaksi. Vieraantuminen kolmen isän kokemana

Sivumäärät: 33 s., 2 liites.

Tässä työssä tutkin kokemusta vieraantumisesta ja vieraantumisprosessia kolmen haastatteleamalla saadun vieraantumisnarratiivin avulla. Tarkastelu on rajattu vieraantumisen kohteena olevaan vanhempaan eli tässä tutkimuksessa isään. Tarkastelun kohteena on yksilön kertoma kokemus siitä, miten ilmiö esiintyy ja vaikuttaa hänen arjessaan.

Tutkimuskysymykset ovat 1 Miten vieraantumisprosessi etenee? 2 Mistä vieraantuminen johtuu? ja 3 Millä ehdoilla vieraantumisprosessin osapuolten yhteys voi palautua?

Lähestyn tutkimusaiheeni kulttuurianalyttisesti. Aineistonkeruumenetelmänä olen käyttänyt teemahaastattelua ja analyysimenetelmänä sisällönanalyysiä. Tutkimuksellisenä viitekehystenä on sosiaalinen konstruktionismi.

Keskeisiä käsitteitä ovat *vieraantuminen* ja *vieraannuttaminen*, jotka esiintyvät vieraantumisnarratiiveissa toisiinsa kietoutuneina. Ne ilmentävät kumpikin häiriötä perhesysteemissä. Perhettä tarkastellaan tässä työssä sosiaalisena konstruktiona. Etenkin vieraannuttamiseen mutta usein myös vieraantumiseen liittyy vanhempien ero.

Taustatekijänä tutkimusaiheessani on modernisaation seurauksena voimistunut yksilöllistymiskehitys, johon liittyy ydinperheen ja perinteiden merkityksen väheneminen, perhekäsityksen yhteiskunnallinen ja kulttuurinen muutos sekä terapiakulttuuri.

Kaikissa kolmessa vieraantumisnarratiivissa vieraantumisprosessi alkaa vanhempien haastavasta erosta ja äidin vieraannuttamistoiminta käynnistää vieraantumisen. Merkittävä yhteyden palautumisen mahdollistaja on se, että eroava puoliso ei puhu pahaa jätetystä osapuolesta. Vieraantuminen vaikuttaisi olevan aikuisen lapsen keino hoitaa tilanteen synnyttämää ahdistustaan. Aikuisen lapsen tahtotila joko mahdollistaa tai estää yhteyden syntymisen. Myös lähipiirin toiminnalla on suuri merkitys.

Käsitettä *vieraantuminen* ei käytetä suomenkielisessä tutkimuksessa täsmällisesti ja yksiselitteisesti. Ehdotan, että kun kyseessä on vanhemmasta lähtöisin oleva alaikäiseen tai aikuisen lapsen tai toiseen vanhempaan kohdistuva toiminta, käytettäisiin käsitettä *vieraannuttaminen*, jonka seurausta on *vieraantuminen (parental alienation)*, ja kun puhutaan aikuisesta lapsesta lähtöisin olevasta vanhempaan kohdistuvasta toiminnasta, käytettäisiin käsitettä *etäännyttäminen*, ja sen seurausta kutsuttaisiin käsitteellä *etääntyminen (parental estrangement)*. Jälkimmäisessä tapauksessa yhtenä etäännyttämisen syynä muiden ilmeisiksi koettujen syiden rinnalla on vanhemman vieraannuttamistoiminta.

Avainsanat: ero, etääntyminen, etäännyttäminen, perhe, terapiakulttuuri, vieraantuminen, vieraannuttaminen, yksilöllistyminen

Sisällys

1	Johdanto	4
1.1	Tutkimusetiikka	6
1.2	Tutkimuskysymykset	6
2	Metodologia	7
2.1	Teoreettinen viitekehys ja keskeiset käsitteet	7
2.2	Tutkimusaineisto ja analyysimenetelmä	11
3	Vieraannuttamalla vieraantuneet – analyysi ja tulkinta	14
3.1	”Ei sotketa lapsia tähän” – vieraantumisprosessin kulku	14
3.2	”Kun erotaan, niin silloin erotaan” – vieraantumisen syitä	17
3.3	”Kahdesta väärästä ei tule yksi oikea” – yhteyden palautuminen	20
4	Vieraantuminen on ahdistuksen hoitamista – johtopäätökset	26
	Lähteet	30
	Liitteet	34
	Liite 1. Haastattelukysymykset	34
	Liite 2. Tutkittavan informointi tutkimuksesta	35

1 Johdanto

Kulttuurien tutkimuksessa pyritään ymmärtämään, tulkitsemaan ja selittämään kulttuuria eli niitä tapoja, joista ihmisten arki syntyy ja joilla ihmiset ovat vuorovaikutuksessa toistensa kanssa (Kouri, Enges, Mahlamäki ja Virtanen 2017, 15). Kulttuuriin puolestaan kasvetaan ja kasvatetaan; tavat, arvot ja käytännöt opitaan arkisissa yhteyksissä vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa (Metcalf 2018, 10). Eri kulttuureissa on erilaisia käsityksiä esimerkiksi perheestä. Perhe on sosiaalinen konstruktio, ja perheen käsite on merkityksellinen esimerkiksi lainsäädännössä, tilastoinnissa ja erilaisissa yhteiskuntapoliittisissa yhteyksissä (Tarvainen, Myllyniemi ja Gissler 2020, 21).

Suomessa tilastoinnissa käytettävän määritelmän mukaan ”Perheen muodostavat yhdessä asuvat avio- tai avoliitossa olevat tai parisuhteensa rekisteröineet henkilöt ja heidän lapsensa, jompikumpi vanhemmista lapsineen sekä avio- ja avopuolisot sekä parisuhteensa rekisteröineet henkilöt, joilla ei ole lapsia” (Tilastokeskus 2024). Perhettä on totuttu pitämään suhteellisen vakaana yhteiskunnan perusyksikkönä. Perhekäsityksen yhteiskunnallinen ja kulttuurinen muutos on taustatekijänä tutkimusaiheessani, joka on vieraantumisprosessi suomalaisessa perhesysteemissä kolmen vieraantuneen isän kokemana. Tutkin kokemusta vieraantumisesta ja vieraantumisprosessia kolmen haastatteleamalla saadun vieraantumisnarratiivin avulla. Rajaan tarkastelun vieraantumisen kohteena olevaan vanhempaan, tässä tapauksessa isään.

Vieraantumisella (parental estrangement tai family estrangement) tarkoitetaan prosessia, jossa vähintään yksi perheenjäsen, aikuinen lapsi, vapaaehtoisesti ja tarkoituksellisesti ottaa etäisyyttä yhteen tai useampaan perheenjäseneseen, tässä tutkimuksessa vanhempaan (Scharp ja Thomas 2018, 302). *Vieraannuttamisella (parental alienation)* tarkoitetaan toimintaa, jossa toinen vanhempi pyrkii eron jälkeen vaikeuttamaan lapsen suhdetta toiseen vanhempaan (Sinkkonen 2018, 465).

Vieraantuminen ja vieraannuttaminen ovat prosesseja, jotka eroavat toisistaan mutta jotka ovat kytköksissä toisiinsa ja voivat esiintyä saman prosessin osina sekä samanaikaisesti että perättäisesti. Siksi tässäkin työssä tarkasteltavaksi tulevat sekä vieraantuminen että vieraannuttaminen, jotka ilmentävät kumpikin häiriötä perhesysteemissä. Perhesysteemin häiriintymiseen vaikuttavat monet kulttuuriset ja yhteiskunnalliset tekijät. Merkittävä taustatekijä on modernisaation seurauksena voimistunut yhteiskunnallinen

yksilöllistymiskehitys, johon liittyy ydinperheen ja perinteiden merkityksen väheneminen, autenttisen kokemuksen etsiminen, sosiaalisten suhteiden merkityksen muutos sekä vanhempien ja lasten biologisten suhteiden merkityksen väheneminen. Käsitys perheestä on prosessimaistunut; muiden kuin sukulaissuhteiden, esimerkiksi ystävyysuhteiden, merkitys on kasvanut. (Jokinen 2014, 169–176.)

Etenkin vieraannuttamiseen mutta usein myös vieraantumiseen liittyy vanhempien ero. Avioerojen määrä Suomessa on kasvanut viimeisten vuosikymmenien aikana, ja on arvioitu, että noin 10 % vanhempien eroista pitkittyy ja konfliktoituu (Särkelä 2021, esipuhe). Suomessa, Tanskassa, Ruotsissa tai Norjassa vanhemmat näyttävät omaavan yksilökeskeisemmän arvomaailman, kun taas Italiassa, Portugalissa, Espanjassa, Irlannissa tai Kreikassa vanhemmat arvostavat yhteisökeskeisempiä arvoja sekä pysyvyyteen perustuvaa elämäntapaa. Valtioiden tavat toteuttaa perhepolitiikkaa ovat erilaiset, ja työmarkkinat ovat rakenteeltaan erilaiset. Myös käsitykset perheestä eroavat kulttuurisesti. Laajennetun perheen mallissa korostetaan perheen ja suvun solidaarisuutta, kun pohjoismaisessa kahden ansaitsijan mallissa lähtökohtana ovat ensisijaisesti yksilöt eivätkä perheet. Individualisaatio eli yksilöllistymisen prosessi on pidemmällä kahden ansaitsijan mallin valtioissa, ja avioero on näissä valtioissa normatiivisesti hyväksyttävämpää verrattuna laajennetun perheen mallin valtioihin. (Rantanen 2020, 71–73.)

Vieraantumista on tarkasteltu viimeisten kahden vuosikymmenen aikana kansainvälisessä tutkimuksessa kasvavassa määrin (Stockwell 2024, iv). Ilmiötä on tutkittu etenkin Yhdysvalloissa sekä Australiassa, Britanniassa ja Kanadassa. Suomessa vieraannuttamisesta löytyy tutkimusta etenkin sosiaali- ja oikeustieteen sekä psykiatrian kentällä, kun taas vähemmän tutkittua vieraantumista on käsitelty jonkin verran lähinnä sosiaalitieteissä. Sen sijaan päivälehtikeskustelua vieraantumisesta on käyty enenevästi etenkin Helsingin Sanomissa muutaman viime vuoden aikana. Marraskuussa 2022 lukijoilta kysyttiin, miltä vanhempien ero aikuisena lapsena on tuntunut (Laukkanen 2022), ja helmikuussa 2023 lehti esitteli lukijoiden näkemyksiä siitä, miksi nämä olivat päätyneet katkaisemaan välit vanhempaansa (Malinen 2023). Keskustelu aiheesta jatkui elokuussa 2024 vilkkaana Helsingin Sanomien yleisönosastolla.

Vieraantumisella ja vieraannuttamisella on sekä kulttuurinen että yhteiskunnallinen ulottuvuus. Tutkin kokemusta vieraantumisesta kulttuurien tutkimuksen ja siinä tarkemmin etnologian kontekstissa. Etnologian kiinnostus on ihmisen kokemuksissa ja käyttäytymisessä

(Hänninen, Kajander ja Lappi 2022, 46). Tutkimuskohteena etnologiassa on ihminen osana jotakin ilmiötä, tässä tapauksessa osana vieraantumista (Kouri ym. 2017, 37). Vieraantumista ei ole kulttuurien tutkimuksen piirissä aiemmin tutkittu. Tarkastelun kohteena tässä tutkimuksessa on yksilön kertoma kokemus siitä, miten ilmiö esiintyy ja vaikuttaa hänen arjessaan.

1.1 Tutkimusetiikka

Vieraantuminen on leimaava prosessi vanhemmalle, sillä aikuiset lapset nimeävät vieraantumisen syiksi hankalammin tulkittavien syiden ohella myös laiminlyönnin sekä henkisen, fyysisen tai seksuaalisen hyväksikäytön (Scharp 2016, 688–689). Tutkielmani aihe edellyttää minulta eettisen toiminnan vahvaa tiedostamista koko tutkimusprosessin ajan. Olennaista on suojata haastateltujen henkilöys anonymisoinnilla. Haastatellut ovat suostuneet haastateltaviksi ja tietävät, mihin haastattelua käytetään (LIITE 2). Haastattelut ovat luottamuksellisia, ja luottamuksellisuus säilyy sekä litteroinnissa, tulosten analysoinnissa että raportoinnissa (Hirsjärvi ja Hurme 2008, 20).

Vieraantumista esiintyy myös lähipiirissäni, joten minun voidaan katsoa näiltä osin paikantuvan sisäpiiriläiseksi suhteessa tutkimaani ilmiöön. Tästäkin syystä noudatan luonnollisesti erityistä eettisyyttä läpi koko tutkimusprosessin ja reflektoin omaa toimintaani haastattelussa ja kirjoitusprosessissa. Noudatan Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeen mukaista hyvää tieteellistä käytäntöä, jonka peruseriaatteet ovat luotettavuus, rehellisyys, arvostus ja vastuunkanto (TENK 2023, 11–13).

1.2 Tutkimuskysymykset

Tutkimuskysymykset ovat seuraavat:

1 Miten vieraantumisprosessi etenee?

2 Mistä vieraantuminen johtuu?

3 Millä ehdoilla vieraantumisprosessin osapuolten yhteys voi palautua?

2 Metodologia

Tämä luku käsittelee työni metodologiaa. Luvussa 2.1 esittelen teoreettisen viitekehysten ja keskeiset käsitteet, luvussa 2.2 tutkimusaineiston ja analyysimenetelmän.

2.1 Teoreettinen viitekehys ja keskeiset käsitteet

Tässä työssä tutkin kokemusta vieraantumisen kulttuurien tutkimuksen kontekstissa. Tutkimuksellisenä viitekehys on sosiaalinen konstruktionismi, jonka mukaan sosiaalinen todellisuus rakentuu kielen avulla sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Elämästä voidaan esittää erilaisia kertomuksia tai selitystapoja ja todellisuudesta voidaan rakentaa erilaisia versioita. Kun viitekehys on sosiaalisen konstruktionismi, tutkimuskohteena on kieli, joka ymmärretään tilannesidonnaiseksi ja käyttäjästään riippuvaiseksi. Myös tutkimus itsessään on kielellinen konstruktio, jossa tieto syntyy sosiaalisissa prosesseissa. (Saaranen-Kauppinen ja Puusniekka 2006.)

Konstruktionistisen näkökulman mukaan tieto rakentuu sekä kulttuurisessa että sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ihmisten kesken. Konstruktionistinen näkemys nojaa etnometodologiaan, jossa tarkastelun kohteena on ihmisen pyrkimys ymmärtää toimintaansa arjen tilanteissa. Tutkimuksellisesti minua kiinnostavat ihmisten puheet ja toiminta, joitten kautta todellisuus rakentuu. Haastatteluaineistoni näen olevan näyte todellisuudesta, tutkittavasta ilmiöstä, eikä sillä tule olemaan yleistettävyyttä. Ymmärrän myös tutkimukseeni liittyvän eettisen vastuun. (Jokinen 2021.)

Keskeisiä käsitteitä tässä työssä ovat *vieraantuminen* ja *vieraannuttaminen*, sillä nämä ilmiöt esiintyvät vieraantumisen narratiiveissa toisiinsa kietoutuneina. Käsitteisiin liittyy osin päällekkäisyyttä ja epätarkkuutta. Haettaessa eri tietokannoista hakusanalla *vieraantuminen* tuloksena on sekä sosiaali- että taloustieteellisiä osumia. Finto.fi-asiasanasto- ja ontologiapalvelussa *vieraantuminen* esiintyy sekä sosiologisessa että sosiaalipsykologisessa aineistossa anomian ja ulkopuolisuuden merkityksessä ja ihmissuhteista puhuttaessa myös vieraannuttamisen merkityksessä. Vastaavaksi englanninkieliseksi termiksi mainitaan *alienation*. *Vieraantuminen* ei ole vakiintunut merkitsemään suomenkielisessä tutkimuksessa samaa kuin *parental estrangement* tai *family estrangement* englanninkielisessä tutkimuksessa. Toisaalta Kristina M. Scharp, yhdysvaltalainen vieraantumisen tutkija, kirjoitti vielä vuonna 2017 (428), ettei vieraantumisen (estrangement) ollut virallista käsitettä eikä vieraantumisen prosessin kulusta ollut selkeää kuvausta. Ilman ymmärrystä siitä, mitä

vieraantuminen on ja miten se kehkeytyy, siihen on hankala vaikuttaa ja siihen on haasteellista saada apua.

Vieraantumisella (parental estrangement tai family estrangement) tarkoitetaan prosessia, jossa vähintään yksi perheenjäsen, aikuinen lapsi, vapaaehtoisesti ja tarkoituksellisesti ottaa etäisyyttä yhteen tai useampaan perheenjäseneseen, tässä tutkimuksessa isään. Syynä tähän vetäytymiseen on negatiiviseksi koettu suhde sen perheenjäsenen kanssa, johon etäisyyttä otetaan. Kulttuurisesti perheyhteyttä leimaa pysyvyys ja anteeksiantavuus, joten prosessi jatkuu niin pitkään, että vieraantuva osapuoli kokee saavuttaneensa riittävän etäisyyden. (Scharp ja Thomas 2018, 302.) Yhdysvalloissa ja Intiassa tehdyn tutkimuksen mukaan yhteisöllisyyttä suosivissa kulttuureissa koetaan vähemmän vieraantumista kuin yksilöllisyyttä suosivissa kulttuureissa (Patel 2022, 22).

Tässä työssä tarkoitan *vieraantumisella* lähtökohtaisesti tilannetta, jossa aikuinen lapsi ottaa etäisyyttä vanhempansa ilman, että etäisyyden ottamiselle olisi objektiivisesti tarkasteltuna jokin vanhempaan liittyvä, esimerkiksi väkivaltaisuuteen, mielenterveyden haasteisiin, päihteiden käyttöön tai seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvä ilmeinen ja kiistaton syy. Tarkastelen ilmiötä isän näkökulmasta vieraantumisnarratiivien kautta. Kiinnostavaa on, millainen on negatiiviseksi koettu suhde, joka johtaa etäisyyden ottamiseen, ja mitkä syyt ovat johtaneet siihen, että suhde vanhempaan on muuttunut niin negatiiviseksi, että aikuinen lapsi etäännyy vanhemmastaan tai katkaisee kokonaan välit vanhempansa.

Vieraannuttamisella (parental alienation) tarkoitetaan toimintaa, jossa toinen vanhempi pyrkii eron jälkeen vaikeuttamaan lapsen suhdetta toiseen vanhempaan. Vieraannuttaminen ei perustu todelliseen tai perusteltuun pelkoon siitä, että vieraannutettava vanhempi kohdistaisi lapsen väkivaltaa tai seksuaalista riistoa. Ennen eroa lapsen ja vieraannutettavan vanhemman suhde on ollut normaali, joissain tapauksissa jopa lämmin. (Sinkkonen 2018, 465–466.) Vieraannuttamisen seurauksena lapselle voi syntyä toista vanhempaa kohtaan negatiivisia ajatuksia, tunteita ja käyttäytymismalleja. Äärimmäisessä tapauksessa lapsi voi asettua perusteettomasti yhden vanhemman puolelle, ja yhteys toiseen vanhempaan katkeaa kokonaan. (Luoma ja Laajasalo 2024, 390.) On arvioitu, että oikeuteen päätyneistä eroista neljäsosassa esiintyy vieraannuttamista. Usein motiivina on vieraannuttavan vanhemman toista vanhempaa kohtaan tuntema viha ja katkeruus. (Sinkkonen 2018, 465.)

Tyypillisesti vieraannuttaminen alkaa vanhempien eron jälkeen. Vieraannutettava vanhempi voi manipuloida lasta eri tavoin ja estää vanhemman ja lapsen tapaamisia. Vieraannuttamisen

yleisin muoto on pahan puhuminen toisesta vanhemmasta. (Sinkkonen 2018, 466.)

Vieraannuttavaa käyttäytymistä on myös mustamaalaaminen, väärin uskomusten tai syytösten esittäminen ja toiseen vanhempaan liittyvien myönteisten seikkojen salaaminen lapselta (Luoma ja Laajasalo 2024, 389).

Vieraannuttaminen on tunnistettu jo 1970-luvulla, ja siitä on raportoitu kymmenissä maissa (Sinkkonen 2018, 466–467). Viimeisen kymmenen vuoden aikana ilmiötä koskeva tieteellinen tutkimus on moninkertaistunut. Ilmiönä vieraannuttaminen ei ole mitenkään yksiselitteinen. Vieraannuttamisessa on kyse perheensisäisen sosiaalisen systeemin moniulotteisesta häiriöstä, ja vieraannuttavan käyttäytymisen lisäksi tilanteeseen vaikuttavat lukuisat muutkin taustatekijät, kuten lapsen ja vanhempien persoonallisuus ja vanhempien eron piirteet. (Luoma ja Laajasalo 2024, 390.) Vaikka vieraannuttamisen yhteydessä puhutaan yleensä lapsista, sillä eroriidoissa oikeutta käydään alaikäisten lasten huoltajuudesta, ilmiö koskee myös nuoria ja nuoria aikuisia. Nuoret voivat kuitenkin asettua sitä vanhempaa vastaan, jota he pitävät liiton rikkojana, ja katkaista tähän vanhempaan välit, vaikka heitä ei olisikaan vieraannutettu. (Sinkkonen 2018, 467.)

Vieraannuttamisesta on julkaistu runsaasti tutkimuksia sekä ulkomailla että Suomessa, vaikkakaan ei kulttuurien tutkimuksen piirissä. Vieraantumisenesta on ulkomaista tutkimusta, mutta suomalaista tutkimusta niukasti, ja kun tutkimuksessa puhutaan vieraantumisenesta, mukana on usein myös vieraannuttaminen. Vieraannuttamisesta on runsaasti oikeustieteellistä tutkimusta, sillä vieraannuttaminen ilmiönä on usein vahvasti sidoksissa eron jälkeen alkaneeseen alaikäistä lasta koskevaan huoltajuusriitaan. Myös psykiatrian ja psykologian alalta löytyy runsaasti vieraannuttamista käsittelevää kirjallisuutta, sillä vieraannuttaminen aiheuttaa psyykkistä pahoinvointia etenkin lapselle mutta myös vieraannuttamisen kohteeksi joutuneelle vanhemmalle. Sosiaalitieteissä on julkaistu tutkimuksia ja opinnäytteitä vieraannuttamisesta, sillä vieraannuttaminen ilmiönä on tuttu sosiaalityön kentällä, ja ennaltaehkäisyn ja hoidon tarve on tunnistettu.

Perheet muuttuvat muun yhteiskunnan mukana, ja *perheen* määritelmä on sidoksissa aikaan ja kulttuuriin (Tarvainen, Myllyniemi ja Gissler 2020, 21). Perhe on esimerkiksi myös oikeudellinen käsite, mutta tässä työssä perhettä tarkastellaan sosiaalisena konstruktiona. Perheelle ei etnometodologisesti virittyneessä konstruktionismissa oleteta tiettyä konkreettista olemusta. Käsitys perheestä rakentuu puheessa, kielen avulla. (Forsberg 2014, 126–127.) Jokaisen perheenjäsenen konstruktio perheestä on yksilöllinen. Perheen olemassaolo perustuu

ihmissuhteiden laatuun, ja suhteet muodostuvat sellaisiksi, millaisiksi perheenjäsenet ne tekevät. Yksilön kokemusta perheestä määrittävät rakkaus, huolenpito, kunnioitus, kommunikaatio ja sitoutuminen. (Linnavuori 2020, 88.)

Suomessa solmituista ensimmäisistä avioliitoista eroon päättyy noin kaksi viidestä. Mitä pidempään avioliitto on kestänyt, sitä vähemmän erotaan. (Tarvainen, Myllyniemi ja Gissler 2020, 31.) Pitkistä liitoistakin eroaminen on kuitenkin yleistynyt. Väestöntutkimuslaitoksen johtaja, tutkimusprofessori Anna Rotkirch kertoo, että yli 50-vuotiaiden eroamisen yleistyminen saattaa olla yhteydessä nousseeseen elinajanodotteeseen. (Laukkanen 2022.) Osa avioeroista konfliktoituu. Tähän vaikuttavat eron sisäistämisen eriaikaisuus sekä eroamisen tapa. Uudet parisuhteet, väkivalta, päihderiippuvuus, psyyken ongelmat, vaikeat kommunikaatio-ongelmat, taloudelliset kysymykset sekä uskonnolliset, kulttuuriset ja arvostiriidat ovat konfliktoitumisen keskeisiä taustatekijöitä. Eron jälkeinen konfliktoitunut perhetilanne mahdollistaa erilaisia vallankäytön ja kiusaamisen muotoja, joissa lapset voivat olla eri tavoin osallisina. (Nikupeteri ja Laitinen 2021, 19–22.)

Sosiologian kentällä on käyty keskustelua yhteiskunnan kiihtyvistä yksilöllistymisestä. Pienperheen ja palkkatyön kaltaisten itsestäänselvyyksinä pidettyjen instituutioiden merkitys on murentunut, yksilöllistyminen on edennyt ja elämä intimisoitunut. Modernissa yhteiskunnassa ihmiset valitsevat, millaisiin sosiaalisiin asemiin he hakeutuvat. Nykyinen individualistinen elämänmuoto olettaa yksilön rakentavan itsenäisesti elämäkertansa ilman tukeutumista perinteisiin. 2000-luvun länsimaissa niin sanotut normaalibiografiset oletukset ovat muuttuneet: avioliiton merkitys on vähentynyt, avioerojen määrä on kasvanut, perhekäsitys on monimuotoistunut, eivätkä lapsuus ja aikuisuus enää rakennu ydinperheen varaan. (Jokinen 2014, 169–172.)

Sosiologi Anthony Giddensin mukaan sosiaalisten sidosten luonne muuttuu: ihmiset rakentavat itse omaa yksilöllistä narratiiviaan, koska perhe, suku, muut yhteisöt ja perinteet eivät sitä enää tee. Samalla yleistyvät sellaiset sosiaaliset suhteet, jotka määrittyvät sillä perusteella, mitä ne osapuolille tarjoavat. Suhteita jatketaan niin kauan, kuin ne tuntuvat hyviltä ja niistä koetaan saatavan jotain merkityksellistä. Jos suhde on epätydyttävä, se voidaan purkaa nopeasti. Samalla merkitystään menettävät sellaiset suhteet, jotka rakentuvat esimerkiksi aikuisiän kattavalle avioliitolle sekä vanhempien ja lasten välisille biologisille siteille. (Giddens 1991, 9; Jokinen 2014, 173–174.)

Terapiakulttuuri on yksi länsimaisen kulttuurin yksilökeskeisyyden ilmentymä.

Terapeuttisessa kulttuurissa tai kulttuurin terapeuttisessa eetoksessa psykologian merkitys on kasvanut: huomiota kiinnitetään omiin tunnetiloihin, henkilökohtaisen onnellisuuden pohdintaan ja itsetarkkailuun. Subjektiiivisen hyvinvoinnin tavoittelu koetaan jokaisen oikeudeksi ja elämän keskeiseksi päämääräksi, jonka saavuttaminen on mahdollista yksilön itseensä keskittyvällä toiminnalla. Yksilö nähdään hauraana, haavoittuvana ja emotionaalisenä olentona, jota on suojeltava ja opetettava suojautumaan vastoinkäymisiltä, pettymyksiltä ja epämiellyttäviltä kokemuksilta. Arjen vastoinkäymiset ja elämän haasteet voivat aiheuttaa emotionaalisia vaurioita, ja tästä syystä opetellaan tunteita paremman tunteiden tiedostamisen ja hallinnan saavuttamiseksi. (Saastamoinen 2014, 9–19.) Terapiakulttuuria tutkineen sosiologi Frank Furedin (2004, 145) mukaan vieraantumisen muista nähdään hyväksyttävänä hintana itsensä ymmärtämisen tavoittelusta.

2.2 Tutkimusaineisto ja analyysimenetelmä

Haastatteluaineistot ovat tyypillisiä etnografisia tutkimusaineistoja, ja etnografia onkin tutkimusprosessiani ohjaava tutkimusote. Tutkimusprosessia ja tutkimuksen lopputulosta määrittävät sekä tutkittava aineisto että tutkittavien kanssa syntyvä vuorovaikutus. (Hämeenaho ja Koskinen-Koivisto 2014, 7–8, 16.) Kulttuurien tutkija tutkii merkityksiä, ja lähestynkin tutkimusaiheeni kulttuurianalyttisesti eli merkitysten tulkintaa painottavasti (ks. Hänninen, Kajander ja Lappi 2022). Etnografian epistemologinen perusta on hermeneutiikassa, joka tähtää tekstin ymmärtämiseen ja tulkintaan (Hämeenaho ja Koskinen-Koivisto 2014, 14). Laajasti käsitettynä kulttuuri voidaan nähdä tekstinä. Merkityksiä ilmaistaan kielellä, ja sekä merkitykset että kieli ovat kulttuurisidonnaisia. Kokemus on vaikeaa sanoittaa kielellä täysin, eikä merkitystä pysty välttämättä tyhjentävästi kielellistämään. (Kouri 2015.)

Tämän kvalitatiivisen tutkimuksen aineisto koostuu kolmesta haastattelemalla saadusta vieraantumisen narratiivista. Narratiivia tai kertomusta voidaan pitää mentaalisenä työkaluna, jota arjessa käytetään jatkuvasti. Kertomuksia käytetään, jotta ymmärrettäisiin elämän tapahtumia. Ne ovat keskeisiä itseymmärryksen lisääjiä ja identiteetin rakentamisen välineitä. Narratiivien kautta ihmiset merkityksellistävät kokemiansa asioita. Narratiivin kertoja voi jättää osan tarinasta kertomatta ja esittää tapahtumista itselleen suotuisan tulkinnan. Kertomalla myös kertoja itse voi tulkita tapahtuneen merkitystä. Kulttuurintutkimuksessa narratiiveissa kiinnostavat merkitys, identiteetti ja sosiaalishistoriallinen konteksti.

Kertomukseen suhtaudutaan tutkimusaineistona, jonka kautta voi tarkastella yhteiskunnallisesti merkittäviä tutkimuskysymyksiä. Tutkimusaineisto muodostuu tutkijan ja tutkittavan välisessä vuorovaikutuksessa. (Heikkilä 2021, 64–66.) Kertominen nähdään merkityksen antamisen ja identiteetin rakentamisen välineenä (Koski 2007, 3). Tässä työssä käytän narratiivia eli kertomusta metodisena välineenä tietyn, kertomalla tuotetun ilmiön – tässä tapauksessa vieraantumiskokemuksen – tarkastelussa (ks. Koski 2007, 1).

Vieraantumisen narratiiveja varten olen haastatellut kolmea vieraantumisen kokenutta isää. Haastattelut tehtiin yksilöhaastatteluina lokakuun 2024 aikana kunkin haastateltavan työtilassa. Haastattelut tallennettiin älypuhelimien sanelinsovelluksella, ja ne kestivät 40–50 minuuttia. Litteroin aineiston peruslitteroinnin tasolla (Aineistohallinnan käsikirja). Haastattelut sujuivat häiriöittä ja rakentavassa hengessä. Luin haastateltaville ääneen valmiit haastattelukysymykset ja annoin heidän vastata niihin pyrkien olemaan puuttumatta kerrontaan (LIITE 1). Viitataan haastateltuihin kirjaimilla A, B ja C anonymiteetin säilyttämiseksi (Aineistohallinnan käsikirja).

Aineistonkeruumenetelmänä olen käyttänyt teemahaastattelua. Teemahaastattelu on puolistrukturoitu haastattelumenetelmä, jossa kysymykset ovat haastatelluille samat ja haastateltavat vastaavat omin sanoin. Haastateltujen tulkinnat ja heidän asioille antamansa merkitykset ovat keskeisiä. Teemahaastattelu ottaa huomioon myös sen, että merkitykset syntyvät vuorovaikutuksessa. Koska vuorovaikutus muodostuu sanoista, niiden merkityksestä ja tulkinnasta, haastattelulle on tunnusomaista kielen keskeinen merkitys. (Hirsjärvi ja Hurme 2008, 47–49.) Teemahaastattelu menetelmänä tukee tutkijan pyrkimystä nähdä ihmiset ainutkertaisina yksilöinä ja päästä lähemmäs tutkittavien henkilöiden kokemuksia, elämyksiä ja ajatuksia. Ehdotonta totuutta on mahdoton tavoittaa, sillä käsitys todellisuudesta syntyy sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Tutkimusprosessissa vaikuttavat myös tutkijan subjektiiviset näkemykset, mutta koska tutkimuksen tulee heijastaa tutkittavien maailmaa, tutkijan on voitava tunnistaa oma osuutensa prosessissa. (Mt., 16–19.)

Olen analysoinut tutkimusaineiston sisällönanalyysin menetelmällä. Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä etsitään tutkimustehtävään vastausta yhdistelemällä tulkinnassa tuotettuja käsitteitä. Sisällönanalyysi perustuu empiirisen aineiston tulkintaan ja päättelyyn. (Tuomi ja Sarajärvi 2018, 127.) Sisällönanalyysi on tekstianalyysiä, ja siinä etsitään tekstin merkityksiä (mt., 117). Tutkimuksen luotettavuuden kannalta on olennaista, että analyysi paljastaa tutkittavien käsityksiä niin hyvin kuin mahdollista (Hirsjärvi ja Hurme 2008, 189).

Hermeneuttisessa tutkimuksessa kuuluu tutkittavien ääni ja heidän tapansa tulkita todellisuutta. Tähän tutkimustapaan kuuluu olennaisena dialogisuus ja tulkinnan rakentuminen sekä tutkijan ja tutkittavan että tutkijan ja aineiston välisessä vuorovaikutuksessa. (Ronkainen, Pehkonen, Lindblom-Ylänne ja Paavilainen 2014, 97.)

On selvää, että näin pienellä haastateltavien määrällä saavutetuilla tuloksilla ei voi tehdä yleistyksiä. Kyseessä onkin harkinnanvarainen näyte, koska pyrkimyksenä on ymmärtää tutkittavaa ilmiötä ja saada tietoa siitä, millaisena haastateltavat ilmiön kokevat. Tällaisessa tapauksessa haastattelemalla muutamaakin henkilöä voidaan saada merkittävää tietoa. (Hirsjärvi ja Hurme 2008, 58–59.) Vieraantumisen kaltaisesta ilmiöstä ei oikeastaan voi saada tietoa kuin yksilöjen narratiivien kautta, sillä vieraantumistapaukset ovat monisyisiä ja yksilöllisiä. Yksittäistapauksia kuvaamalla asiasta on mahdollista saada aikaan keskustelua, sitä voidaan käsitellä ja siitä voidaan oppia.

3 Vieraannuttamalla vieraantuneet – analyysi ja tulkinta

Tässä työssä vieraantumisen narratiivien tapaukset vaikuttavat olevan vieraannuttamistoiminnan seurauksena syntyneitä vieraantumisia. Kaikissa tapauksissa vieraantumisen prosessi on käynnistynyt vanhempien haastavasta erosta. Haastavaksi ero on tullut, koska äiti ei olekaan hyväksynyt eroa sen lopulta reaalistuessa. Äiti on mustamaalannut isää ja puhunut tästä pahaa sekä lapsille että lähimpiin ihmisille, koska isä on lähtenyt avioliitosta ja kahdessa tapauksessa uusi kumppani on ollut jo olemassa eron reaalistuessa. Vanhempien eroa voi pitää vieraantumisen mahdollistajana, mutta vasta äidin vieraannuttamistoiminta on käynnistänyt vieraantumisen. Isät ovat kertoneet halunneensa pitää lapset erillään vanhempien avioeron selvittelystä, mutta äidit ovat alkaneet purkaa eroon liittyvää pahaa oloaan lapsiin ja ottaneet lapset liittolaisikseen isää vastaan.

Kaikki kolme haastateltua ovat eronneet lastensa toisesta vanhemmasta jo useita vuosia sitten, ja ennen eroa kaikki olivat ehtineet olla avioliitossa useita vuosia, jopa vuosikymmeniä, ja kaikilla on enemmän kuin yksi lapsi. Osa lapsista on ollut avioeron aikana alaikäisiä, osa jo pitkälti kolmannella kymmenellä, ja haastatellut kuvaavat suhdetta lapsiinsa hyviksi ennen eroa. Kaikki lapset eivät ole vieraantuneet isästään, mutta kaikilla haastateltavilla on esiintynyt vieraantumista jonkun tai joidenkin lasten kanssa. Vieraantuneet lapset ovat iältään olleet eron aikaan joko aikuisuuden kynnyksellä tai jo aikuisia, ja jotkut ovat asuneet omillaan. Käytän heistä nimitystä *lapsi*.

Katkenneiden perhesiteidensä puolesta haastateltavani edustavat sellaista kokijuutta, josta avautuminen muille ihmisille saattaa tuottaa heille häpeän tunteita ja näin ollen myös marginalisoida heitä. Tämä pätee huolimatta siitä, onko yhteys lapseen tai lapsiin palautunut. Olen ottanut aiheen erityisen sensitiivisyyden huomioon koko tutkimusprosessin ajan ja pyrkinyt toimimaan prosessin kaikissa vaiheissa eettisesti. Tämä pätee niin haastatteluihin, litterointiin, tulosten analysointiin kuin raportointiinkin (Hirsjärvi ja Hurme 2008, 20).

3.1 ”Ei sotketa lapsia tähän” – vieraantumisen prosessin kulku

Kristina M. Scharpin (2017) mukaan vieraantumisen prosessi esiintyy jatkumona kahdeksan osatekijää: 1. viestinnän laatu, 2. kommunikaation määrä, 3. fyysinen etäisyys, 4. tunteiden mukanaolo tai puuttuminen, 5. myönteinen tai kielteinen tunnereaktio, 6. välien sovittelu tai valittu perhe, 7. roolien vastavuoroisuus ja 8. oikeustoimiin ryhtyminen. Vieraantumisen prosessissa viestintä ja kommunikaatio ovat laadullisesti huonompia ja määrällisesti niitä on vähemmän,

lapsi ottaa fyysistä etäisyyttä eikä välttämättä kerro vanhemmalle osoitettaan ja suhtautuu vanhempaan tunteettomasti tai tuntee vastenmielisyyttä vanhempaa kohtaan. Lapsen tunnereaktiot voivat sisältää vihaa, surua ja suuttumusta vanhempaa kohtaan, ja hän valitsee olla kohteliaan etäisissä ja viileissä väleissä vanhempansa kanssa tai valitsee itse läheisensä, oman valitun perheensä. Kohta 7 liittyy rooli-odotuksiin, jotka vieraantuva lapsi saattaa torjua esimerkiksi kieltäytymällä osallistumasta vanhemman hautajaisiin. Kohta 8, oikeustoimiin ryhtyminen, voi tarkoittaa esimerkiksi lapsen sukunimenvaihtoa välien viilennyttä vanhemman kanssa. Tutkimusten mukaan vieraantumista tapahtuu useimmiten isien ja aikuisten lasten välillä ja ilmiö näyttää koskevan suurehkoa määrää perheitä. (Mt., 427–428, 438–440.)

Vieraantumisen narratiiveissa vieraantumisen prosessi alkaa siitä, että toinen vanhempi haluaa erota puolisoistaan. Erosta on saatettu puolisoitten kesken puhua jo pitkäänkin, mutta kun eroava puoliso käynnistää tosissaan eron, toinen osapuoli ei hyväksykään sitä. Alkaa prosessi, jossa eroa vastustava puoliso ottaa lapset mukaan eron käsittelyyn. Tämä tapahtuu puhumalla lapsille pahaa toisesta vanhemmasta ja mustamaalaamalla häntä, ottamalla joku lapsista luottohenkilöksi, jolle jaetaan eron aiheuttamaa pahaa mieltä, sekä kertomalla lapsille, että toinen vanhempi on hylännyt perheensä, myös lapset. Jätetty puoliso rakentaa vastakkainasettelua, jossa eroava puoliso on vastapuoli ja jätetty vanhempi ja lapset yhdessä toinen vastapuoli. Tätä asetelmaa jätetty osapuoli korostaa käyttämällä me-muotoa itsestään ja lapsista ja viestimällä me-muodossa eroavalle:

Äidillä oli paljon osuutta asiaan. Et miten hän esitti asiat, et mä oon hylännyt heidät. Hän puhui aina monikossa, mä korjailin sitä, että ei se pidä paikkaansa. Sinä ja minä ollaan erottu, mutta en mä lapsista eroa koskaan. Ja sitten mä aina sanoin, että sun pitää vähän tarkentaa noita juttuja. Et sä voi puhua monikossa. Ei sotketa lapsia tähän. C

Ex-vaimo lähetteli viestejä, joissa hän kertoi, mitä he lasten kanssa musta ajattelee ja mitä he keskenään juttelee musta ja mun vaimosta. Ja mä en koskaan saanut lapsiin mitään yhteyttä, että mä olisin voinut varmistua, että pitääkö ne exän lähettämät viestit paikkaansa vai eikö ne pidä. B

Entisen puolison vieraannuttava toiminta alkoi kaikkien haastateltavien kohdalla heti eron reaalistuessa. Vieraannuttamiskäyttäytyminen jätetyn puolison taholta on ulottunut kaikilla haastateltavilla lasten lisäksi sukulaisiin ja yhteisiin tuttaviiin, joille jätetty puoliso on viestinyt negatiivisesti eroavasta puolisoista. Myös vaikutus sukulaisiin ja tuttaviiin on ollut pitkäkestoista, ja osaan haastateltavilla ovat välit katkenneet lopullisesti, sillä

vieraannuttamistoiminnan tavoite on saada muut asettumaan jätetyn puolelle toista osapuolta vastaan.

Vieraantumisnarratiiveille on tyypillistä seuraava: Saattaa olla, että lapsi ei enää halua eron jälkeen tavata isäänsä, joka on muuttanut pois perheen kodista. Jos lapsi on alaikäinen, hän voi vieraillla isän luona, mutta osoittaa käytöksellään, ettei vierailu ole hänelle mieluisa. Jos lapsi on täysi-ikäinen, hän saattaa katkaista välit isäänsä kokonaan. Yksi isistä oli laitettu estoon kaikilla viestintäkanavilla. Yhdelle isistä lapsi vastasi satunnaisesti. Viestintä oli viileää ja etäistä. Kahdella isällä oli lasten kanssa yhteinen harrastus, jonka parissa toimiminen jatkui läpi vieraantumisprosessin. Tällöin isä ja lapsi olivat säännöllisesti tekemisissä tämän harrastuksen tiimoilta. Mikäli tällaista yhdistävää harrastusta ei ollut, yhteydenpidollekaan ei ollut lapsen taholta syytä.

Prosessille on kaikissa tapauksissa ollut yhteistä se, että lapset ovat puhuneet kielteiseen ja syyttävään sävyyn isälle tai häneen on voitu katkaista yhteydenpito osittain tai kokonaan. Lapsi on sallinut pahan puhumisen isästä, mutta jos joku on arvostellut äidin toimintaa jollain tavalla, lapsi on asettunut voimakkaasti puolustamaan tätä. Isä B kertoo, että lopullinen vieraantuminen lapsista tapahtui, kun hänen entinen puolisonsa jäi kiinni potilastietojen luvattomasta katselusta ja työnantaja haastoi tämän oikeuteen. Luvaton potilastietojen katselu oli jatkunut monta vuotta ja koskenut sekä entistä puolisoa, tämän uutta kumppania että lukuisia muita henkilöitä, ja äiti syytti kiinni jäämisestään entistä puolisoaan ja tämän uutta vaimoa. Lapset asettuivat puolustamaan äitiään, joka sai sakkotuomion tietosuojarikoksesta. Vieraantumisvaihe kesti muilla haastateltavilla runsaasta vuodesta useisiin vuosiin, ja B:llä prosessi jatkuu yhä.

Näyttää siltä, että kaikissa vieraantumisnarratiiveissa vieraantuminen noudattaa Scharpin (2017, 427–428) esittelemää jatkumoa aina kohtaan 7 asti. Vieraantumisnarratiiveissa ei tule esille rooli-odotuksiin eikä oikeustoimiin liittyviä vieraantuneiden lasten toimia.

Haastateltavat nimittävät lapsen etäännyntymistä isästä vieraantumiseksi ja entisen puolison isään kohdistamaa mustamaalaavaa toimintaa vieraannuttamiseksi. Nämä ovat siis tämän tutkimuksen emic-käsitteitä. Tämän tutkimuksen narratiiveissa äidin toimintaa voidaan pitää vieraannuttamiskäyttäytymisenä, jonka seurauksena lapset vieraantuvat isästä. Vanhempi vieraannuttaa lapsen toisesta vanhemmasta ja toisen vanhemman lapsesta, ja vieraannuttaminen siis johtaa vieraantumiseen. Aikuinen lapsi puolestaan ottaa etäisyyttä ja pitää vanhemman etäällä eli etäännyntää vanhemman. Näin vieraannuttaminen ja

vieraantuminen ovat vanhemmasta lähtöisin olevaa toimintaa ja etäännyttäminen ja etääntyminen aikuisesta lapsesta lähtevää toimintaa. Sekä *vieraannuttaminen* että *etäännyttäminen* ovat etic-käsitteitä. (Anttonen 2017, 17.)

3.2 ”Kun erotaan, niin silloin erotaan” – vieraantumisen syitä

Ilmeisiä ja perusteltuja syitä aikuisen lapsen katkaista välit vanhempaan ovat esimerkiksi laiminlyönti sekä henkinen, fyysinen tai seksuaalinen hyväksikäyttö (Scharp 2016, 688–689). Näistä ilmisyistä ei kuitenkaan ole kyse vieraantumisnarratiiveissa. Yllä mainittujen syiden sijaan vieraantumiseen näyttää johtavan joukko vanhempien riitaisaan eroon ja äidin vieraannuttamiskäyttäytymiseen liittyviä syitä.

Kaikissa kolmessa vieraantumisnarratiivissa vieraantumisen primarisyyinä on avioero, jota jätetty osapuoli ei hyväksynyt. Vaikka uusi kumppani oli kahdessa tapauksessa jo olemassa eron reaalistuessa, oli erosta puhuttu jo aiemmin, sillä haastateltujen mukaan välit puolisoon olivat etäiset, kylmät ja kyynistyneet, puolisoiden vuorovaikutus oli huonoa, eikä toisen kanssa pystynyt enää jatkamaan elämää yhdessä. Eroaan haastateltavat kuvaavat kipeäksi sekä ”joudut maksamaan tästä kalliisti” -retoriikkaa sisältäväksi. Haastateltavien mukaan toinen osapuoli oli katkera ja halusi kostoa.

Kaikissa tapauksissa ero synnytti jätetyssä osapuolella vihaa ja katkeruutta ja johti jättävän vanhemman mustamaalaamiseen ja pahan puhumiseen hänestä sekä lapsille että lähipiirin muille ihmisille. Myös uusiin kumppaneihin kohdistui pahan puhumista ja mustamaalaamista sekä syntipukin rooliin asettamista. Uuden kumppanin syyksi saatettiin panna ero ja eroavan suhtautuminen lasten äitiin huolimatta siitä, että erosta oli keskusteltu jo vuosia.

Niiku mulla ei olis ollut omaa tahtoa ollenkaan, että mä en olisikaan eronnut ex-vaimostani sen takia, että mä haluan erota, vaan sen takia, että uusi vaimo on manipuloinut mut toimimaan sillä tavalla. [...] Mä ilmoitin, että kun erotaan, niin silloin erotaan. Että musta ei tule talonmiestä sinne eikä mitään muutakaan. Mulle jäi vähän semmoinen käsitys, että mä olisin ollut niinku jollakin tavalla sen ex-vaimon omaisuutta. B

Kaikki haastatellut olivat yhtä mieltä siitä, että lapset olisi pitänyt jättää erokiištojen ulkopuolelle, mutta äidit kuitenkin kanavoivat eroahdistustaan lapsiin ja manipuloivat lapsia isää vastaan. Sekä haastateltavat A, B että C arvelivat entisen puolisonsa purkaneen pahaa oloaan lapsiinsa.

Siinä oli varmaan sitä aika paljon, että äiti purki omaa huonoa oloa lapselle sitten. Että lapsi koki jotenkin, että hän joutuu äitiä kannattelee, ja sitten se, että hän joutui siihen asemaan, on mun vika, että äiti voi huonosti. Että ainoa tapa, millä mä olisin se voinut korjata, on, että mä olisin sanonut, että joo mä tuun takaisin. Mut mikään muu ei olis kelvannut. C

Tästä mä monta kertaa sanoinkin, että tää on mun ja ex-vaimon välinen ero ja lapset pysyy mun lapsina ja hänen lapsinaan, mutta kyllä hän aktiivisesti veti ne mukaan kaikkiin asioihin ja purki heille sitä omaa pahaa oloaan ja otti heidät välikappaleeksi tähän eroon, jota ei ikinä olisi saanut tehdä. Vaan pitää kiinni siitä, et tää on kahden aikuisen ihmisen välinen ero ja lapset on siitä erillään. He oli tosin molemmat pitkälti yli kaksikymppisiä silloin. B

Terapeutttiseen eetokseen ja yksilöllistymiseen liittyy se, että nuoruus on pidentynyt ja aikuiset lapset kokevat vielä tarvitsevansa vanhempinsa tukea omaan kypsymiseensä. Kun vanhempi sitten on omassa eroprosessissaan keski-ikäisenä, aikuistuva lapsi ei saakaan toivomaansa tukea omaan aikuistumisprosessiinsa. Jos jätetty osapuoli ottaa lapsen luottohenkilöksi, jolle uskoutuu eroaan koskevista asioista tai purkaa eron synnyttämää katkeruutta, tilanne on haasteellinen sekä lapsen että hänen vanhempisuhteensa näkökulmasta. Emotionaalisesti kuormittunut lapsi saattaa kokea, että on eroavan vanhemman syy, että lapsi joutuu jätetyn vanhemman uskotuksi, kannattelemaan tätä ja huolehtimaan tämän jaksamisesta sen sijaan, että joku kannattelisi häntä. (Saastamoinen 2014, 23–24.)

Näyttää siltä, että isä etäännytetään ja välit isään katkaistaan pitkälti tunteiden perusteella. Onko vieraantuminen pohjimmiltaan aikuisen lapsen ahdistuksen hoitamista? Ahdistuksen halutaan loppuvan, ja siksi ahdistuksen tunteen aiheuttavaan vanhempaan otetaan etäisyyttä. Käsittelemättömät tunteet olisi hyvä käydä läpi tunteita synnyttävän vanhemman kanssa. Jos lapsesta jokin asia tuntuu pahalta ja hän katkaisee välit tämän tunteen vuoksi puhumatta siitä vanhemmalle, vanhempi ei voi tietää, mitä olisi voinut tehdä toisin. Se, mikä ei tule yhdessä jaettavaksi, jää kuitenkin jonkun kannettavaksi.

Kaikki haastatellut halusivat erota niin hienotunteisesti kuin mahdollista. Haastateltavat B ja C kertovat, että avioerosta oli ollut pitkään puhetta entisen puolison kanssa jo ennen eron reaalistumista. Entisen vaimon täydellisen kielteinen suhtautuminen eroon sen todentuessa tuli yllätyksenä A:lle ja B:lle. Yksi haastateltava asui puolisonsa kanssa eroilmoituksensa jälkeen vielä kolmen vuoden ajan sillä ajatuksella, että näin erosta aiheutuisi vähemmän haittaa kaikille osapuolille. Eron pitkittäminen ei kuitenkaan vaikuttanut toivotulla tavalla. Toinen haastateltava oli jo päättänyt erota puolisostaan, mutta tämä sairastui vakavasti, ja haastateltava jäi puolison tueksi siksi aikaa, että puoliso tervehtyi. Puolison tilanne siirsi

lopullista eroa vuodella muttei estänyt sitä, toisin kuin entinen puoliso toivoi, ja eron sitten reaalistuessa haastateltavalla oli uusi kumppani.

Entisen puolisonsa kanssa on nykyisin hyvissä väleissä vain yksi haastatelluista. He ovat vanhempina mukana lastensa elämässä ja sopivat yhdessä esimerkiksi lapsille näiden merkkipäivinä annettavista lahjoista. Muut kaksi eivät ole tekemisissä entisen vaimon kanssa. Ne haastateltavat, joilla eron reaalistuessa oli uusi kumppani, elävät tämän uuden kumppanin kanssa edelleen. Haastateltava C:n entisellä vaimolla on uusi kumppani, ja C arvelee, että entisen vaimon uudella kumppanilla on ollut myönteinen vaikutus vieraannuttamiskäyttäytymisen vaimenemiseen. B:n entinen vaimo löysi pian eron jälkeen uuden kumppanin, mutta vieraannuttamiskäyttäytyminen jatkui tästä huolimatta. Vaikka ero on ollut kaikilla haastateltavilla vaikea, kaikki kokevat sen olleen välttämätön, eikä yksikään kadu sitä.

Jari Sinkkosen (2018, 467) mukaan nuoret aikuiset voivat asettua sitä vanhempaa vastaan, jota he pitävät liiton rikkojana, ja katkaista tähän vanhempaan välit, vaikka heitä ei olisikaan vieraannutettu. Vieraantumisenarratiiveissa äidit kohdistavat kuitenkin vieraannuttamiseksi määriteltävää toimintaa lapsiinsa. On mahdollista, että lapset alkavat pitää isää avioliiton rikkojana siksi, että äiti niin kertoo, vaikka eroa olisi alun perin suunniteltu yhdessä. Aikuisenkin lapsen ottamista mukaan vanhempien eron selvittämiseen tulisi välttää, sillä kyseessä on vanhempien keskinäinen asia. Toinen merkittävä syy lapsen negatiiviseen suhtautumiseen isää kohtaan on se, jos äiti ottaa lapsen uskotukseen ja purkaa tälle lapsen toiseen vanhempaan liittyvää katkeruutta ja kaataa lapsen kannettavaksi oman jaksamisensa. Se, että lapsi joutuu kannattelemaan äidin vointia, aiheuttaa negatiivisia tunteita isää kohtaan. Äidin toiminnan tavoite saattaa olla saada puoliso jäämään. Eroavan vanhemman näkökulmasta jääminen ei ole vaihtoehto, ja lapsi joutuu tilanteeseen, josta hän syyttää isää, koska isä eroaa äidistä, vaikka äiti ei tahdo.

Tässä tutkimuksessa haastatellut kutsuvat kaikki lapsen etääntymistä vieraantumiseksi ja entisen puolison toimintaa vieraannuttamiseksi varmaan osaksi siksi, että käytin näitä käsitteitä informoidessani tutkittavia ennen haastattelua (LIITE 2) ja sitten haastattelukysymyksissä (LIITE 1). Aikuisen lapsen vieraantumisen ilmiyksi on eri tutkimuksissa mainittu vanhemman päihdeongelma, mielenterveyden ongelmat sekä lapseen kohdistuva henkinen tai fyysinen väkivalta. Selvästikään osassa vieraantumisista syyt eivät ole edellä mainittuja ilmiyksiä. Tämän tutkimuksen tapauksissa vieraantumista edeltää toisen

vanhemman vieraannuttamistoiminta, jolloin vieraantuminen on seurausta vieraannuttamisesta ja vieraantumisen ilmisyy on vieraannuttaminen.

Vieraannuttamistutkimuksissa on tullut esille, että lapsi ei useinkaan halua myöntää, että häneen on vaikutettu, ja kertoo, että hän on itse tehnyt päätöksen vieraantua vanhemmastaan (Sinkkonen 2018, 466–468). Tällaisissa tapauksissa vieraantumisen syy näyttää vaikeasti tunnistettavalta, koska vieraantumiseen ei löydy edellä mainittua ilmisyyttä. Näissä tapauksissa syynä on kuitenkin juuri vieraannuttaminen. Tässä tutkimuksessa toisen vanhemman toimintaa voidaan pitää vieraannuttamiskäyttäytymisenä, jossa vanhempi vieraannuttaa lapsen toisesta vanhemmasta ja toisen vanhemman lapsesta, ja vieraannuttaminen johtaa vieraantumiseen. Aikuinen lapsi puolestaan ottaa etäisyyttä ja pitää vanhemman etäällä eli etäännyttää vanhemman.

Vieraantumista ei käytetä suomenkielisessä tutkimuksessa täsmällisesti ja yksiselitteisesti. Ehdotan, että tutkimuksessa voitaisiin käyttää käsitteitä seuraavalla tavalla: kun kyseessä on vanhemmasta lähtöisin oleva alaikäiseen tai aikuiseseen lapseen tai toiseen vanhempaan kohdistuva toiminta, käytettäisiin käsitettä *vieraannuttaminen*, jonka seurausta on *vieraantuminen (parental alienation)*, ja kun puhutaan aikuisesta lapsesta lähtöisin olevasta vanhempaan kohdistuvasta toiminnasta, käytettäisiin käsitettä *etäännyttäminen*, ja sen seurausta kutsuttaisiin käsitteellä *etääntyminen (parental estrangement)*. Jälkimmäisessä tapauksessa yhtenä etäännyttämisen syynä muiden ilmeisiksi koettujen syiden rinnalla on vanhemman vieraannuttamistoiminta.

3.3 ”Kahdesta väärästä ei tule yksi oikea” – yhteyden palautuminen

Kaikki haastateltavat yrittivät parhaansa mukaan pitää yhteyttä lapsiinsa koko vieraantumisprosessin ajan silloinkin, kun lapsen suhtautuminen vanhempaan on ollut viileää tai vihamielistä. Yhteydenpidossa tärkeää on ollut sen viestiminen, ettei vanhempi ole kadonnut minnekään ja että vanhempi haluaa säilyttää yhteyden lapseen. Yhteydenpito ei onnistunut moneen vuoteen yhdeltä haastateltavalta, sillä hänen lapsensa eivät vastanneet viesteihin tai puheluihin, ja lopulta lapset estivät hänen yhteydenottonsa kaikista viestintäkanavista. Kun lapsi katkaisee viestinnän kokonaan, vanhempi jää epä tietoiseen ahdistuksen tilaan, jossa lapsen poissaolo on koko ajan läsnä.

Entisen puolison harjoittama vieraannuttamismenettely vähentyi kahden haastateltavan mukaan vähitellen, lapset aikuistuivat ja rupesivat itse pohtimaan asioita. Samalla he pikkuhiljaa palasivat yhteyteen isänsä kanssa. Näiden haastateltavien suhde lapsiin on

normalisoitunut, ja he luonnehtivat nykyisiä välejäan lapsiinsa erittäin hyviksi. Yhdellä haastateltavalla on yhteys toiseen lapseen, mutta toisen lapsen kanssa ei tällä hetkellä ole yhteyttä. Suhteen normalisoituminen on hidas, mutta mahdollinen prosessi.

Vieraantumisenarratiiveista on löydettävissä sekä yhteyden palautumisen mahdollistajia, edistäjiä että estäjiä. Esittelen näitä seuraavaksi.

Merkittävin mahdollistaja on se, ettei eroava puoliso puhu pahaa jätetystä osapuolesta. Haastateltavat A ja C päättivät heti vieraantumisenprosessin alussa, että eivät puhuisi lapsille pahaa äidistä. Jos molemmat vanhemmat lähtevät mukaan mustamaalaukseen, siitä ei seuraa mitään hyvää. ”Kahdesta väärästä ei tule yksi oikea”, haastateltava C ilmaisee asian. Haastateltava A kertoo, että uuden kumppaninsa kanssa he päättivät olla oikomatta lasten vääriäkään käsityksiä ja olla millään lailla arvostelematta lasten äitiä lapsille silloinkin, kun aihetta olisi ollut.

Mulla on tullut siinä jossain kohtaa aika vahva tunne siitä, että nyt mä olen saavuttamassa jotakin sellaista ihan sillä vaan, että en lähtenyt mukaan siihen exäni mustamaalaukseen, siihen samaan peliin. A

Haastateltava C kertoo ajatelleensa lastensa parasta ja jättäneensä arvostelematta lasten äidin toimintaa. Hän kertoo kuitenkin korjanneensa esimerkiksi sen, kun lapsen sanoivat hänen hylänneen heidät:

Toi ei pidä paikkaansa. Noin se asia ei menny. Et se menee näin. Mä korjasin sen asian, mut en mä sanonut sitä mitenkään silleen, et se olisi arvostellut sitä toista. C

B ei myöskään lähtenyt mustamaalamaan lastensa äitiä, mutta hänen haasteenaan oli tämän oikeusprosessi, jossa B oli mukana asianomistajana. B:n erosta on aikaa pitkälti toistakymmentä vuotta. Hän on halunnut käsitellä vieraantumiseen liittyviä asioita lastensa kanssa, sillä siihen liittyy esimerkiksi äidin tietosuojarikoksesta saama sakkotuomio, jonka jälkeen lapset eivät olleet isänsä kanssa missään tekemisissä moneen vuoteen ja estivät hänen viestintänsä kokonaan. Yhteys syntyi sukulaisen juhlassa, ja lapset ovat olleet tekemisissä myös uuden puolison kanssa. B kertoo tavanneensa lapsiaan ja keskustelleensa näiden kanssa myös vieraantumiseen johtaneista asioista. Eron yhteydessä tapahtuneiden asioiden puheeksi ottaminen ei kuitenkaan tapahtunut lasten aloitteesta, ja B:n mukaan lapset eivät olleet halukkaita käsittelemään asioita. Muutaman vuoden jatkunut yhteydenpito katkesi toisen lapsen kanssa, kun B:n nykyinen puoliso julkaisi romaanin, jossa käsitellään muiden teemojen ohella myös vieraantumisenprosessia, jossa yksi romaanihenkilöistä syyllistyy tietosuojarikokseen.

Toisen lapsen kanssa suhde on olemassa, mutta se on pintapuolinen. Näistä asioista ei saa puhua. Ollaan niinku ei mitään olisi tapahtunut, joka on mun mielestä aika rankka tilanne. Että asiat sivuutetaan. B

Haastateltava C kertoo miettineensä, että kun lapsi täyttää 30, voisi luulla, että tälle tulisi tarve reflektoida vieraantumista ja suhdetta vanhempiin. Kaikki vieraantuneet lapset eivät kuitenkaan ala kyseenalaistaa mustamaalanneen vanhemman toimintaa tai näkökulmaa, ja se saattaa estää yhteydenpidon palautumisen. Vieraantumiseen usein liittyvien syyllisyyden ja häpeän tunteista syyllisyys saa ehkä hakeutumaan sopuun, mutta häpeän tunne on omiaan estämään yhteyden syntymisen. Kun yhteys sitten mahdollisesti syntyy, saattaa olla, että lapset haluavat olla, niin kuin mitään katkoa yhteydessä ei olisi koskaan ollutkaan, ja siksi he eivät halua puhua vieraantumiseen liittyvistä asioista, pohtii C.

Haastateltavien A ja C eroista on kulunut jo muutama vuosikymmen. Kumpikaan ei ole itse ottanut vieraantumisvaihetta puheeksi lastensa kanssa, mutta kummankin lapset ovat jossain määrin ottaneet asian puheeksi. Syyksi tähän puheeksi ottamiseen haastateltavat näkevät lapsen aikuistumisen ja halun selvittää asioita. Etenkin jos lapsi on solminut parisuhteen tai jos hänellä on itsellään lapsia, vanhempien parisuhde ja ero nähdään uudessa valossa. Yksi C:n lapsista on pohtinut äitinsä eron aikaista toimintaa. C kertoo vielä odottavansa, että lapsi jatkaa asian käsittelyä, ja jossain vaiheessa C arvelee kertovansa lapselleen oman näkökulmansa asiasta. A:n lapsista etenkin yksi on halunnut selvittää äidin eron aikaista mustamaalaavaa viestintää. Hän pohti, miksei isä ollut kertonut hänelle, että äiti puhuikin pahaa isästä ja mustamaalasi tätä:

Hän oli oikein niinku vihaisen oloinen, kun hän sanoi, että kuinka järkyttynyt hän siitä oli, kun hän ymmärsi, kuinka paljon häntä on aivopesty siinä lapsuudessa. Ja miksei me kerrottu hänelle sitä, mikä on totta. A

Sosiaalisen verkoston toiminnalla on merkityksensä vieraantumisessa (Scharp 2017, 451). Lähipiirillä voi olla myönteinen vaikutus siihen, että lapsi voi tulla takaisin yhteyteen vanhemman kanssa ja ehkä nähdä, että häneen on vaikutettu. Vaikutetuksi tulemisen myöntäminen ei ehkä ole helppoa, ja joka tapauksessa lapsi on ollut emotionaalisesti haastavassa tilanteessa, jonka aiheuttajiksi voidaan osoittaa molemmat vanhemmat, koska he eroavat. Kuitenkin lapsi etäännyttää vain isän ja suojelee äitiä, joka on ottanut hänet uskotukseen. Tällainen on tyypillistä vieraannuttamiselle (Sinkkonen 2018, 466–468).

Haastateltavat A ja C ottavat esille lähipiirin merkityksen vieraantumisprosessin kulussa. Lähipiiri voi toimia sekä yhteyden syntymisen edistäjänä että estäjänä. Katkera vanhempi

saattaa haluta näyttää liitosta lähtevän puolison huonossa valossa kaikille. Lähipiiri ikään kuin pakotetaan ottamaan puolia suhteessa eroavaan. Tällaisen negatiivisen vaikuttamisen lopputulos voi kuitenkin olla myönteinenkin, sillä lapselle tärkeiden ihmisten mielipiteillä on merkitystä. C:n arvion mukaan lähipiirin näkemyksillä hänestä oli suurin vaikutus siihen, että lapset alkoivat kyseenalaistaa äidin sanoja ja toimintaa:

Siinä oli kuitenkin niin paljon muita aikuisia, ketkä sano, et kaikki asiat, mitä mä kuulin, et exä oli must sanonut, ni ne sanoi, että ei noi pidä paikkansa, että he tuntee mun pitkältä ajalta ja monen vuoden takaa, niin noi ei pidä mitkään paikkaansa. Ettei se oo tommoinen. Kyllä mä luulen, että se vaikutti kaikkein eniten. Siinä oli valmentajia ja tämmöisiä, niin sitten kuitenkin lapsi arvosti niitä hirveästi ja sillai kunnioitti ja katto ylöspäin, että mitä ne sanoo, niin se oli aika tärkeätä hänelle. C

Jokainen haastateltava ottaa esille oman äitinsä käyttäytymisen vieraantumisprosessissa. A:n äiti torjui entisen miniänsä pahat puheet hänen pojastaan ja moitti tämän toimintaa myös lapsenlapsille. B:n äitiä ja entistä miniää yhdisti sama sairaushistoria, ja B:n äidistä entinen miniä sai kuuntelijan poikaa koskevalle mustamaalaukselle. Se, että B:n äiti salli entisen miniänsä puhua pojastaan pahaa kaikille osallisille, toimi myös lapsenlapsien suuntaan enemmänkin sen merkinä, että isä on ansainnut mustamaalaamisen, kuin kannustimena hakeutua yhteyteen hänen kanssaan. C:n äidillä ja entisellä miniällä oli heitä yhdistäviä mielenkiinnon kohteita, ja jossain vaiheessa entinen miniä oli avautunut C:n äidille tämän poikaa koskevasta pahan puhumisestaan ja kertonut ymmärtäneensä, ettei se voinut jatkua. On vaikea sanoa, mikä on ollut isoäitien toiminnan vaikutus lapsenlapsiin. Kaikki isoäidit ovat kuitenkin lapsien lähipiiriin kuuluvia henkilöitä, joiden mielipiteillä todennäköisesti on merkitystä lapselle. Ainakin heidän toiminnallaan on ollut merkitystä heidän omien lapsiensa psyykkiselle hyvinvoinnille.

Vieraantuminen näyttää olevan polarisoiva prosessi, joka pakottaa sosiaalisen verkoston jäseniä ottamaan puolensa. Tutkimuksen mukaan aikuiset lapset eivät paljasta helposti vieraantumistaan sosiaalisen verkostonsa jäsenille eli sukulaisille, ystäville tai työtovereille, koska näiden suhtautuminen lapsen vieraantuvaa toimintaa kohtaan saattaa olla torjuva. Negatiiviset reaktiot estävät keskustelun tilanteesta ja aiheuttavat stressiä samoin kuin asian käsittelyn välttely, kun taas asian avaamisesta olisi monia hyötyjä kaikille osapuolille. Aikuisen lapsen syyllistäminen, kannustaminen ottamaan yhteyttä vanhempaan tai anteeksi antamisen ehdottaminen eivät ole toivottuja reaktioita lähipiiriltä. Lapset toivovat lähipiiriltä tukea, kuuntelemista ja lapsen päätöksen hyväksymistä. (Scharp 2016, 689, 696–698.)

Perhebarometri 2024:n (2024, 61) mukaan monissa parisuhteissa on koettu kommunikaatio-ongelmia. Välillä riidellään rajusti, suhteessa on voinut esiintyä väkivaltaa ja häirintää, ja monella on ollut eroajatuksia. 15 prosenttia arvioi, että pariterapiaa olisi tarvittu, mutta jostain syystä terapiaan ei ole hakeuduttu. Alle 10 % on käynyt nykyisen kumppaninsa kanssa pariterapiassa, ja heistä noin puolet kokee saaneensa terapiasta riittävän avun. Kotoa saadaan malli parisuhteeseen ja siinä tapahtuvaan viestintään. Omien tunteiden tunnistaminen ja vuorovaikutuksen harjoittelu on tärkeää ihmissuhdekonflikteista selviämisen kannalta.

Puhumista pitävät kaikki haastatellut tärkeänä. Puhuminen toimii välillisesti myös yhteyden edistäjänä. A korostaa, että oman jaksamisen kannalta on ollut tärkeää, että nykyisen puolison kanssa on voinut reflektoida tapahtunutta ja vahvistaa omaa johdonmukaista toimintaa, jonka A kokee edistäneen välien palautumista lasten kanssa. A ajattelee kuitenkin, että ammattilaisen kanssa puhuminen erotilanteessa olisi ollut tarpeen. C pohtii, että puolisoiden kannattaisi opetella toista kunnioittavaa vuorovaikutusta harjoittelemalla sitä keskenään tietoisesti, koska sillä on merkitystä, miten puoliset puhuvat toisilleen ja toisistaan. Esimerkiksi naljaileva puhetyyli ei edistä myönteistä ilmapiiriä sen paremmin parisuhteessa kuin perheessäkään. Myös B on käsitellyt asioita sekä uuden puolisonsa kanssa että terapiassa. Lisäksi B:n hyvät välit bonuslapsiin ovat kompensoineet puuttuvaa yhteyttä omiin lapsiin. B on opetellut puhumaan eron jälkeen, sillä sen paremmin hänen lapsuudenkodissaan kuin hänen entisessä liitossaan ei vallinnut puhumisen eikä asioiden käsittelemisen kulttuuri. B harmittelee sitä, ettei ole osannut opettaa puhumisen merkitystä lapsilleen.

Mä pidin kauhean tärkeänä, että mä katkaisisin semmoisen puhumattomuuden kulttuurin ja saisin lapset puhumaan ja tuntemaan ne kipeätkin tunteet ilman, että siinä tapahtuu mitään muuta sen kummempaa, kuin että tuntuu pahalta silloin, kun niit asioita käsittelee. B

Haastatteluissa kävi selväksi, että vieraantumista pitää puhua, jotta ilmiö tulee suurelle yleisölle tutuksi. Kun ihmiset tunnistavat ilmiön, he huomaavat, että sitä esiintyy varsin monessa perhepiirissä, ja ilmiön leimaavuus vähenee.

Haastateltava A ja C kokevat, että lasten harrastustoiminnassa mukana oleminen on ollut suhdetta varjeleva tekijä. Kumpikin on ollut vahvasti mukana lapsen harrastuksessa ennen eroa, eron aikana ja sen jälkeen. Tämä on mahdollistanut yhteyden säilymisen lapsen kanssa silloinkin, kun välit ovat olleet viileät ja vieraantuminen on ollut voimakkaimmillaan.

Yhteinen harrastus on myös yhteyden normalisoitumisen edistäjä. Harrastuksissa mukana oleva isä näkee esimerkiksi sen, miten lapsi fyysisesti voi, kun taas estossa oleva isä saattaa

aprikoida, saisiko hän tiedon, jos hänen lapsensa sairastuisi vakavasti, menisi naimisiin tai muuttaisi maasta. A ja C ovat myös olleet lastensa käytettävissä ja apuna koko prosessin ajan monissa käytännön asioissa. B:llä ei ollut mahdollisuutta auttaa lapsiaan käytännössä, sillä lapset eivät olleet vuosiin hänen kanssaan tekemisissä.

Välien palautumiseen on A:n mukaan tarvittu määrätietoisuutta, kärsivällisyyttä, lasten tukena olemista, hyvää onnea ja luottoa siihen, että jossain vaiheessa lapset huomaavat tilanteen itse.

Se on niinku tuuria, että minkälaisia ne lapset itse on, minkälainen kyky on käydä niitä asioita läpi ja minkälaisiin kaveripiireihin joutuu. A

B miettii, että ehkä jokin suuri elämänmuutos voisi vaikuttaa hänen lapsiinsa siten, että välit voisivat vielä lähentyä.

Ja haluaisin, et mun välit olis semmoiset, että voitaisiin puhua kaikista asioista ja oltaisiin luontevasti tekemisissä toistemme kanssa. Voisin kuvitella, että kaikki haluaisi semmoiset välit omiin lapsiinsa. B

4 Vieraantuminen on ahdistuksen hoitamista – johtopäätökset

Olen tutkinut vieraantumisprosessia kolmen isän kokemana. Pyrkimyksenäni on ollut ymmärtää vieraantumista ilmiönä ja saada tietoa siitä, millaisena haastatellut ovat vieraantumisprosessin kokeneet omassa arjessaan ja millaisena he sen kuvaavat.

Vieraantuminen-käsitteen (parental alienation) tarkentautui tarpeelliseksi, sillä vieraantumisnarratiiveissa vieraantuminen ja vieraannuttaminen esiintyvät kietoutuneesti, ja vieraannuttaminen on vieraantumisen ilmisyy, aiheuttaja. Vieraantumistapaukset ovat yksilöllisiä ja monisyisiä, mutta niillä on yhteisiä piirteitä. Kuvaamalla yksittäistapauksia on mahdollista laajentaa tietämystä vieraantumisesta, herättää keskustelua ilmiöstä ja oppia siitä.

Ensimmäiseen tutkimuskysymykseeni Miten vieraantumisprosessi etenee? vastaukseksi voi tiivistää seuraavaa: Vieraantumisprosessi alkaa avioeroproessin käynnistyessä, kun toinen osapuoli ei hyväksykään eroa. Eroa vastustava puoliso ottaa lapset mukaan eroproessiin puhumalla lapsille pahaa toisesta vanhemmasta ja mustamaalaamalla häntä, ottamalla jonkun lapsista luottohenkilöksi, jolle jaetaan eron aiheuttamaa pahaa mieltä, sekä kertomalla lapsille, että toinen vanhempi on hylännyt perheensä. Jätetty puoliso viestii negatiivisesti eroavasta puolisoista lasten lisäksi sukulaisille ja yhteisille tuttaville. Lapset puhuvat kielteiseen ja syyttävään sävyyn isälle, ja häneen katkaistaan yhteydenpito osittain tai kokonaan. Lapsi sallii pahan puhumisen isästä, mutta jos äidin toimintaa arvostellaan, lapsi asettuu puolustamaan tätä. Vieraantumisvaiheen kesto on runsaasta vuodesta useisiin vuosiin.

Vastauksen toiseen tutkimuskysymykseen Mistä vieraantuminen johtuu? voi tiivistää näin: Primaarisyyntä vieraantumiseen on avioero, jota jätetty osapuoli ei hyväksy sen reaalistuessa. Jos eroavalla on uusi kumppani, se voi olla osasy syy tähän. Jätetty puoliso kanavoi eroahdistustaan lapsiin ja manipuloi lapsia toista vanhempaa vastaan. Lapsi saattaa kokea eroavan vanhemman syyksi sen, että lapsi joutuu jätetyn vanhemman uskotuksi.

Kolmas tutkimuskysymykseni on Millä ehdoilla vieraantumisprosessin osapuolten yhteys voi palautua? Löysin aineistosta yhteyttä mahdollistavia, edistäviä ja estäviä tekijöitä.

Yhteydenpito lapsiin on tärkeää silloinkin, kun lapsen suhtautuminen vanhempaan on torjuvaa, sillä se kertoo, että vanhempi haluaa säilyttää yhteyden lapseen. Yhteyden palautumisen keskeinen tekijä on, haluaako lapsi alkaa itse reflektoida vieraantumista ja suhdetta vanhempaan, sillä lapsen tahtotila joko mahdollistaa tai estää yhteyden. Erittäin merkittävä yhteyden mahdollistaja on se, ettei eroava puoliso puhu pahaa jätetystä

osapuolesta. Lähipiiri voi toimia sekä yhteyden edistäjänä että estäjänä, sillä lapselle tärkeiden ihmisten suhtautumisella ja mielipiteillä on merkitystä. Puhuminen toimii myös välillisesti yhteyden edistäjänä, puhumattomuus sen estäjänä. Yhteinen harrastustoiminta on yhteyden mahdollistava ja edistävä tekijä. Välien palautumiseen tarvitaan vanhemman määrätietoisuutta, kärsivällisyyttä, hyvää onnea ja luottoa siihen, että lapsi huomaa tilanteen itse.

Koska vieraantumisenarratiiveissa ero on vieraantumisprosessin käynnistin, on syytä pohtia eroamisen tapaa. Olisi hyvä, jos puoliset käsitelisivät eron mahdollisuutta jo muodostaessaan perhettä. Lasten varalle suunnitellaan monia asioita lapsen hyvinvoinnin turvaamiseksi, esimerkiksi vakuutuksen ottamista tai testamentin laatimista. Ennen lasten tuloa voitaisiin lisäksi laatia eroehto, jossa sovittaisiin erokäytänteistä, sillä erot ovat yleisiä, ja ne ovat riski lapsen hyvinvoinnille. Vaikkei eroehdolla ole sopimusoikeudellista sitovuutta, sen merkitys voisi olla moraalinen. Jos ero sitten reaalistuu ja kriisiytyy, olisi hyvä tunnistaa riskit aikuistenkin lasten suhteen.

Ammattimaista keskusteluapua tarvittaisiin etenkin eron konfliktoituessa, jolloin uhkana on, että tilanne johtaa vieraannuttamistoimintaan jommankumman vanhemman taholta. Tässä tutkimuksessa kuvatuissa vieraantumisenarratiiveissa äidit ottivat erotilanteessa lapset liittolaisikseen isää vastaan ehkä kostakseen näin eroavalle isälle. Tällaisessa tapauksessa äiti tarvitsisi tukihenkilön, jonka kanssa hän voisi käsitellä eroon liittyvää ahdistustaan ja joka auttaisi häntä näkemään, että lapsi on paras pitää eroprosessin ulkopuolella.

Vieraannuttamiskäyttäytymisen tunnistava ammattilainen voisi olla eroperheen tuki. On helpompaa estää nuorta aikuista särkymästä kuin koettaa saada ehjäksi särkynyttä aikuista.

Kulttuurisesti vieraantumisessa tai etäännyttämisessä kyse on muutoksesta perhesysteemissä. Aiemmin perheenjäseniltä siedettiin huonoakin käytöstä, mutta heitä piti yhdessä perhesidos. Suomalaisessa hyvinvointiyhteiskunnassa lapset saavat päivähoitopaikan ja koulutus on kaikille maksutonta. Nuoret voivat asua omillaan, sillä yhteiskunnan tukiverkosto mahdollistaa sen. Vanhempia ei tarvita hoitamaan lapsenlapsia. Monet niistä tehtävistä, joista perhe ja sukuyhteisö ovat aiemmin huolehtineet, ovat siirtyneet yhteiskunnalle.

Yhteiskunnanäkökulmasta aikuisen lapsen vieraantuminen vanhemmasta ei johda kovinkaan dramaattiseen lopputulokseen. Lapsi on esimerkiksi edelleen oikeutettu perintöön, riitatapauksessakin lakiosaan.

Taustalla vaikuttava länsimaisen yhteiskunnan muutos näkyy ydinperheen merkityksen vähenemisenä ja kasvaneena avioerojen määränä. Yksilöllistymisen kulttuurissa lapsi voi katkaista välit vanhempiinsa ilman, että ympäröivä yhteisö kohdistaa siihen normatiivista paheksuntaa. Välien katkaisun syy saattaa jäädä vieraantumisen kohteena olevalle vanhemmalle epäselväksi. Syy tuskin on yksiselitteinen, ja sen avaaminen vaatisi keskustelua ja kommunikointia, jonka vaikeus on saattanut olla yksi alkusyistä vieraantumiseen ja tarpeeseen irrottautua vanhemmasta. Vaikenemisen saatetaan ajatella kuuluvan suomalaiseen kulttuuriin, jossa ”viisaampi vaikenee”. Perheen sisäiset asiat on totuttu pitämään perheen sisäisinä asioina, joista ei puhuta ulkopuolisille. Mutta vaikka vieraantuminen on perheen sisäinen vakava kriisi, se koskettaa koko sosiaalista verkostoa, jonka jäsenet voivat joutua valitsemaan puolensa vieraantumistapauksessa.

Yksilöllistyneessä, terapeutisessa kulttuurissa kiinnitetään huomiota omiin tunnetiloihin, tavoitellaan subjektiivista hyvinvointia sekä halutaan suojautua arjen vastoinkäymisiä ja pettymyksiä vastaan. Terapiakulttuurin vaikutusta näkyy myös tässä tutkimuksessa, jossa vieraantuminen vaikuttaisi olevan aikuisen lapsen keino torjua ja hoitaa ahdistusta. Tärkeintä ei kuitenkaan olisi välttyä vaikeista tilanteista vaan oppia, miten niissä toimitaan ja miten niistä selvitään. Puhuminen on ihmisenä olemisen työkalu. Tämän työkalun käytön opettaminen on yksi vanhempien tärkeimmistä tehtävistä.

Tämän tutkimuksen tulosten mukaan asioista pitää puhua ja opettaa myös lapset puhumaan, kuuntelemaan ja käsittelemään asioita. Lasten takia ei kuitenkaan kannata olla yhdessä. Jos ero reaalistuu, lapsia ei saa vetää mukaan eroon eikä toisesta vanhemmasta saa puhua pahaa lapselle. Vieraantumisen jälkeen yhteys voi syntyä uudelleen, ja jos niin ei käy, mielenterveyden kannalta voisi olla parasta vain hyväksyä tilanne.

Tässä tutkimuksessa fokus on vieraantumisen kokeneissa isissä, prosessin yhdessä osapuolella. Keskeinen tavoitteeni on ollut kuvata haastateltujen kokemukset sellaisina, kuin he ovat ne minulle kertoneet, ilman että omat, aiheeseen liittyvät tunteeni vääristävät tuloksia. Se on tärkeää tutkimusetiikan kannalta, mutta yhtä tärkeää se on kolmen lapsensa etäännyttämäksi tulleen isän vuoksi. Kaikki kolme ovat jakaneet omat kipeät kokemuksensa, jotta joku muu voisi oppia niistä. On selvää, että kertoja voi jättää osan tarinasta kertomatta ja esittää tapahtumista itselleen suotuisan tulkinnan. Myös kertoja itse tulkitsee kertoessaan tapahtuneen merkitystä itselleen. Vieraantumisnarratiivien äidit kertoisivat erilaisen kertomuksen. Vieraantuminen on kuitenkin totta, vaikka eri osapuolilla olisikin siitä erilaiset

kertomukset. Kulttuurien tutkimuksessa ei olekaan kyse totuuden löytämisestä vaan kulttuurisen ilmiön, tässä tapauksessa vieraantumisen ja sen kokemisen, ymmärtämisestä, tulkitsemisesta ja selittämisestä.

Jatkotutkimuksen ilmeinen aihe olisi haastatella niitä aikuisia lapsia, joiden isiä on tässä tutkimuksessa haastateltu. Mikä on heidän kokemuksensa vieraantumisprosessista? Miksi he ovat ottaneet etäisyyttä juuri isäänsä? Millaisen kertomuksen he kertoisivat? Ylipäättään asetelma, jossa saman tutkimuksen haastateltaviksi olisi mahdollista saada sekä vieraantumisen kokeneita vanhempia että aikuisia lapsia, olisi hedelmällinen, sillä kulttuurisena ilmiönä vieraantuminen on totta kokijalleen ja sidoksissa kertojaansa. Kokonaiskuva ilmiöstä täydentyy vasta kuuntelemalla kaikkien osapuolien kertomat kokemukset.

Laajemmassa tarkastelussa tilastollinen selvitys suomalaisten vieraantumisprosessissa olleiden ihmisten demografisista tekijöistä toisi tärkeää tietoa tästä kipeästä ja monia koskevasta ilmiöstä. Tiedetään, että yhteisöllisyyttä suosiva kulttuuri suojaa vieraantumiselta, kun taas yksilöllisyyttä korostava kulttuurimme lisää vieraantumisen mahdollisuuksia. Siksi vieraantuminen pitää tehdä tutuksi tutkimalla sitä kuuntelemalla sen kokeneita ihmisiä, antamalla sille ilmiötä täsmällisesti kuvaava nimi, määrittelemällä se yksiselitteisesti ja puhumalla siitä.

Lähteet

Tutkimusaineisto:

A. Haastattelu. 10/2024. Haastattelija: Jaana Lietzén.

B. Haastattelu. 10/2024. Haastattelija: Jaana Lietzén.

C. Haastattelu. 10/2024. Haastattelija: Jaana Lietzén.

Laukkanen, Emmi. 2022. Yllättävän kova paikka. *Helsingin Sanomat*. 20.12.2022.

<https://www.hs.fi/perhe/art-2000009157339.html>

Malinen, Johanna. 2023. Älä ota enää yhteyttä. *Helsingin Sanomat*. 28.2.2023.

<https://www.hs.fi/perhe/art-2000009382324.html>

Tutkimuskirjallisuus:

Aineistonhallinnan käsikirja. 2024. Tietoarkisto. Tampere: Tampereen yliopisto. Viitattu 20.9.2024. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/aineistonhallinta/>

Anttonen, Veikko. 2017. Johdanto. Teoksessa *Askel kulttuurien tutkimukseen*, toimittanut Jaana Kouri. Scripta Aboensia 3. 3. p. 15–39. Turku: Turun yliopisto. Folkloristiikka, kansatiede ja uskontotiede.

https://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/135172/Askel_kulttuurien_tutkimukseen.pdf?sequence=2

Forsberg, Hannele. 2014. Konstruktionistinen lähestymistapa perheeseen. Teoksessa *Perhetutkimuksen suuntauksia*, toimittaneet Riitta Jallinoja, Helena Hurme ja Kimmo Jokinen. 123–138. Helsinki: Gaudeamus.

Furedi, Frank. 2004. *Therapy culture. Cultivating vulnerability in an uncertain age*. London and New York: Routledge.

Giddens, Anthony. 1991. *Modernity and Self-Identity: Self and Society in the Late Modern Age*. Cambridge: Polity Press.

Heikkilä, Eino. 2021. Etnografian kerronnallisuus ja aika. *Elore* 28 (1): 63–72.

<https://doi.org/10.30666/elore.102402>

Hirsjärvi, Sirkka ja Helena Hurme. 2008. *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Gaudeamus.

Hämeenaho, Pilvi ja Eerika Koskinen-Koivisto. 2014. Etnografian ulottuvuudet ja mahdollisuudet. Teoksessa *Moniulotteinen etnografia*, toimittaneet Pilvi Hämeenaho ja Eerika Koskinen-Koivisto. 7–31. Ethnos-toimite, 17. Helsinki: Ethnos.

- Hänninen, Riitta, Konsta Kajander ja Tiina-Riitta Lappi. 2022. Etnologian ja antropologian tietoteoreettiset erityispiirteet. Teoksessa *Kulttuurien tutkimuksen menetelmät*, toimittaneet Outi Fingerroos, Konsta Kajander ja Tiina-Riitta Lappi. 45–63. Helsinki: SKS.
- Jokinen, Arja. 2021. Laadullisen tutkimuksen näkökulmat. Teoksessa *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*, toimittanut Jaana Vuori. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 10.09.2024.
<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/metelmaopetus/>.
- Jokinen, Kimmo. 2014. Perhekäytäntöjen sosiologia. Teoksessa *Perhetutkimuksen suuntauksia*, toimittaneet Riitta Jallinoja, Helena Hurme ja Kimmo Jokinen. 139–191. Helsinki: Gaudeamus.
- Koski, Kaarina. 2007. Mikä kertomus on? Tieteidenvälisyyden haasteita ”kertomusten” tarkastelussa. *Elore* 14 (1): 1–11. <https://journal.fi/elore/article/view/78633/39532>
- Kouri, Jaana. 2015. *Etnografian kirjoittaminen*. Etnografian erikoiskurssi. Tallenne luennoista Turun yliopistossa 18.9.2015.
- Kouri, Jaana, Pasi Enges, Tiina Mahlamäki ja Timo J. Virtanen. 2017. Johdanto. Teoksessa *Askel kulttuurien tutkimukseen*, toimittanut Jaana Kouri. Scripta Aboensia 3. 3. p. 15–39. Turku: Turun yliopisto. Folkloristiikka, kansatiede ja uskontotiede.
- Linnavuori, Hannariikka. 2020. Lasten ja nuorten aikuisten kokemuksia vuoroasumisesta – tarkastelussa koti, perhe ja perheen ihmissuhteet. Teoksessa *Nuorten perheet ja läheissuhteet. Nuorten elinolot -vuosikirja 2020*, toimittaneet Tiina Valkendorff ja Ella Sihvonon. Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 227. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2020110489259>
- Luoma, Ilona ja Taina Laajasalo. 2024. Lapsen vieraannuttaminen vanhemmasta ja vieraannuttamisen psykososiaaliset hoitomuodot. *Duodecim* 140 (5): 389–395.
<https://www.duodecimlehti.fi/xmedia/duo/duo18134.pdf>
- Metcalf, Peter. (2005) 2018. *Antropologia. Johdatus perusteisiin*. Suomentaneet Matti Eräsaari, Timo Kallinen ja Katja Uusihakala. Helsinki: Gaudeamus.
- Nikupeteri, Anna ja Merja Laitinen. 2021. Vaativat ero- ja huoltoriidat yksityisenä ja yhteiskunnallisena ilmiönä. Teoksessa *Vaativan erotyön käsikirja*, toimittaneet Johanna Vaitomaa, Tiina Muukkonen ja Susanna Rautio. 18–27. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto.

https://lacris.ulapland.fi/ws/portalfiles/portal/37055731/digi_etl_vaativa_erotyö_2021_sivuttain.pdf

Patel, Jenny. 2022. *The role of culture, attachment style, and parenting style in predicting estrangements*. The Department on Psychology. State University on New York New Paltz: New York. <http://hdl.handle.net/20.500.12648/7210>

Perhebarometri 2024. 2024. Tahdotko? Suomalaisten parisuhteet, sinkkuus ja seksielämä, toimittaneet Tiia Sorsa, Susanna Kuokkanen, Noora Lehtonen ja Venla Berg. Väestöntutkimuslaitos, Katsauksia E59/2024. Helsinki: Väestöliitto, Väestöntutkimuslaitos. <https://www.vaestoliitto.fi/uploads/sites/1/2024/10/faff0674-tahdotko-netti-saavutettava.pdf>

Rantanen, Saana. 2020. *Eurooppalaisten vanhempien arvo-orientaatiot. Kansainvälinen vertaileva tutkimus individualististen arvojen yhteydestä perherakenteeseen*. Sosiologian pro gradu -tutkielma. Turku: Turun yliopisto. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2020070246737>

Ronkainen, Suvi, Leila Pehkonen, Sari Lindblom-Ylänne ja Eija Paavilainen. 2014. *Tutkimuksen voimasanat*. 1.–2. p. Helsinki: Sanoma Pro.

Saaranen-Kauppinen, Anita ja Anna Puusniekka. 2006. 5.6 Sosiaalinen konstruktionismi. *KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. Viitattu 10.9.2024. <https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/>.

Saastamoinen, Mikko. 2014. Terapeuttinen eetos sosiaalipedagogiikan uhkakuvana? *Sosiaalipedagoginen aikakauskirja, vuosikirja 2014* 14 (2014): 9–30. <https://doi.org/10.30675/sa.122633>.

Scharp, Kristina M. 2016. Parent–Child Estrangement: Conditions for Disclosure and Perceived Social Network Member Reactions. *Family Relations* 65 (5): 688–700. proquest.com/docview/1861771934/7EDA9B06AE2444C4PQ/3

Scharp, Kristina M. 2017. “You’re Not Welcome Here”: A Grounded Theory of Family Distancing. *Communication Research* 46 (4): 427–455. <https://doi.org/10.1177/0093650217715542>

Scharp, Kristina M. ja Lindsey J. Thomas. 2018. Making Meaning of the Parent–Child Relationship: A Dialogic Analysis of Parent-Initiated Estrangement Narratives. *Journal of Family Communication* 18 (4): 302–316. <https://web-p-ebSCOhost-com.ezproxy.utu.fi/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=0&sid=04b645e2-e52a-4696-ae77-d52fab04389a%40redis>

- Sinkkonen, Jari. 2018. Lapsen vieraannuttamisella toisesta vanhemmasta on kauaskantoiset seuraukset. *Duodecim* 134 (5): 465–470. <https://www.duodecimlehti.fi/duo14203>
- Stockwell, Jonathan. 2024. *Making sense of father-son estrangement*. Thesis on Psychotherapy and Counselling. Edinburgh: The University of Edinburgh. <https://era.ed.ac.uk/bitstream/handle/1842/41613/Stockwell2024.pdf?sequence=1>
- Särkelä, Riitta. 2021. Esipuhe. Teoksessa *Vaativan erotyön käsikirja*, toimittaneet Johanna Vaitomaa, Tiina Muukkonen ja Susanna Rautio. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto. https://lacris.ulapland.fi/ws/portalfiles/portal/37055731/digi_etl_vaativa_erotyö_2021_sivuttain.pdf
- Tarvainen, Kai, Sami Myllyniemi ja Mika Gissler. 2020. Lapset, nuoret ja perheet tilastoissa. Teoksessa *Nuorten perheet ja läheissuhteet. Nuorten elinolot -vuosikirja 2020*, toimittaneet Tiina Valkendorff ja Ella Sihvonen. Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 227. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2020110489259>
- TENK. 2023. *Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan HTK-ohje 2023*. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 2/2023. https://tenk.fi/sites/default/files/2023-03/HTK-ohje_2023.pdf
- Tilastokeskus. 2024. *Tietoa tilastoista: Perhe*. Viitattu 18.12.2024. <https://stat.fi/meta/kas/perhe.html>
- Tuomi, Jouni ja Anneli Sarajärvi. 2018. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Uudistettu laitos. Helsinki: Tammi.

Liitteet

Liite 1. Haastattelukysymykset

1 Miten vieraantuminen liittyy sinun elämääsi?

2 Miten vieraantuminen ilmeni sinun elämässäsi?

3 Mistä luulet sen johtuvan, että lapsesi vieraantuivat sinusta?

4 Millaiset suhteet sinulla on lapsiisi nykyisin?

5 Mistä arvelet sen johtuvan, että välisi lapsiin ovat nykyisin sellaiset kuin ovat?

6 Millaiset välit lapsiisi haluaisit?

7 Mitä pitäisi olla toisin, että välit vielä paranisivat?

8 Miten vieraantuminen lapsistasi on vaikuttanut sinuun ja sinun elämääsi?

9 Minkä olisi pitänyt olla toisin, jotta vieraantumista ei olisi tapahtunut?

10 Minkä neuvon antaisit eroavalle itsellesi tai muille eroaville?

Tuleeko mieleesi jotain muuta vielä? Jotain, joka sinun kokemuksesi mukaan on olennaista tai hyvä vielä ottaa esille?

Liite 2. Tutkittavan informointi tutkimuksesta

Tutkittavan informointi tutkimuksesta

8.10.2024

Yhteystiedot: Olen Jaana Lietzén ja opiskelen kulttuurien tutkimusta Turun yliopistossa. Puhelinnumeroni on XXX ja sähköpostiosoitteeni XXX. Minulta voit kysyä lisätietoja tutkimuksestani.

Tutkimuksen aihe ja tavoite: Kandidaatintutkielmani aihe on vieraantuminen. Tämän opinnäytetyön on tarkoitus valmistua 13.1.2025 mennessä. Tutkin työssä vieraantumisen prosessia vanhemman kokemana. Tarkastelen vieraantumista kolmen vieraantumisen narratiivin kautta. Vieraantuminen ja vieraannuttaminen ovat prosesseja, jotka eroavat toisistaan mutta jotka ovat kytköksissä toisiinsa ja voivat esiintyä samanaikaisesti. Vieraantuminen ja vieraannuttaminen ilmentävät kumpikin häiriötä perhesysteemissä. Keskityn tässä työssä suomalaiseen perhesysteemiin ja rajaan tarkastelun vieraantumisen ja vieraannuttamisen kohteeseen, vanhempaan.

Aineistonkeruun toteuttaminen: Vieraantumisen narratiivit kerään haastattelemalla kolmea anonymiä vieraantumisen kokenutta henkilöä. Tallennan haastattelut älypuhelimien sanelinsovelluksella ja tuhoan haastattelut työn valmistuttua. Haastattelut ovat yksilöhaastatteluja, ja yksi haastattelu kestää noin tunnin.

Osallistumisen vapaaehtoisuus: Tutkimukseen osallistuminen eli haastattelun antaminen on vapaaehtoista. Haastateltavalla on oikeus milloin tahansa keskeyttää osallistuminen tutkimukseen tai kieltäytyä vastaamasta hänelle esitettyyn kysymykseen.

Tutkimusaineiston käsittelyn luottamuksellisuus: Haastattelun luottamuksellisuus turvataan niin, ettei tehtyä äänitallennetta ja tekstitiedostoa käsittele tutkimuksen teon aikana kukaan muu kuin minä. Tutkimuksen valmistuttua tuhoan haastattelut. Haastateltujen henkilöys on vain minun tiedossani. Viittaa haastateltuihin tutkimuksessa kirjaimilla A, B ja C.

Kiitos osallistumisestasi opinnäytetyöhöni!

Ystävällisin terveisin Jaana Lietzén